

nézeti kategória, jellege és tartalma a társadalom konkrét jellegétől és tartalmától függ. Vagyis attól, hogy a cinizmus milyen társadalmi jelenséggel szemben kél életre, mit gúnyol, miben nem hisz, milyen történelmi helyzetben tagad.” Úgy vélem, hogy a cinikus ember semmiben sem hisz, legelső sorban pedig az emberi haladásban, az erkölcsi kategóriákban nem. Nem hiszem, hogy Karácsony Benő valamennyi regényében szorgos kutatással is egyetlen olyan mondatot találhatnánk, mely a fentiek egyértelmű tagadása lenne. Ezt egyébként Robotos Imre cikke másik helyén maga is megerősíti, mondván, hogy Karácsony „becsületére válik, hogy állásfoglalása a pozitív társadalmi s emberi eszmények mellett tesz hitet”.

Nem lehet egyetérteni az utószó másik állításával sem, mely szerint „Karácsony Benő történetei voltaképpen nem hordoznak derűt. Ellenkezőleg végtelenül komor kicsengésűk van.” Éppen a stílusából, az elbeszélő modorából áradó játékos derű, a sokhelyt kissé kamaszos-hetyke humor ad Karácsony Benő regényeinek olyan feledhetetlenül kedves egyéni ízt, mely magát Robotos Imrét is megejtette — saját vallomása szerint. Ami pedig mondanivalóját illeti, az igaz, hogy hőseinek sorsa reménytelenségbe torkollik, de hogyis lehetne ez másképp a fasizmus körülményei között. Aztán meg abban is van valami derűs, hogy ezek a hősök

mégiscsak megpróbálnak embernek maradni az embertelenségben. Persze maga az író is elárulja, hogy humorában van valami tragikus bohóckodás: „a mókáim csak vastag pokrócok voltak, amik fázékony valóságaimat óvták a meghűléstől.” (*Napos oldal* 89. 1.) Karácsony Benő humora valóban nem a hideg érzélyé, a gúny nála éppen érzelmi túlfűtöttségének áttételes formája. Innen van írásaiban a derűnek és könnyeknek, az iróniának és részvétnek az a sajátos keveredése, mely a leggazdagabb érzelmi skálát képes megszólaltatni az olvasóban. Sokszor valóban a könnyeinken keresztül mosolygunk tréfáin, de ez még nem jelenti azt, hogy írásai inkább lehangolnak, mint felderítenek. Karácsony Benő műve valóban nem sugároz forradalmi optimizmust, de a polgári individualizmus talajáról oly messzire jutott a humánus és a haladás útján, amennyire ez az ő körülményei között csak lehetséges volt.

Ami a kiadást illeti, mind a romániai Állami Irodalmi és Művészeti Könyvkiadó, mind pedig a magyar Szépirodalmi Könyvkiadó gondos, jó munkát végzett. Mindössze a *Napos oldal* mellől elmaradt elő- vagy utószó keltett bennünk némi hiányérzetet, hiszen Karácsony Benő sem nem oly ismert, sem nem oly problémamentes író, hogy értékelése a magyar olvasó előtt felesleges lenne.

Vezér Erzsébet

JESZENYIN MAGYARUL

Magyarországon hosszú ideig meglehetősen keveset tudtunk Szergej Jeszenyinről, a század egyik legjelentékenyebb orosz költőjéről. Tulajdonképp nem többet, mint amennyit *Magyarok* c. kötetében Illyés Gyula mondott a fiatal parasztköltő tragikus sorsáról. 1945 után is néhány évig csak különféle híreszteléseket hallottunk Jeszenyin költészetének értékéről, illetve problémáitól voltáról. Műveit azonban nem ismerhettük meg alaposabban, néhány szórványosan megjelent sikeres fordítás (például a Képes Géza tolmácsolta *Dal a kutyáról*) éreztettenélünk milyen vonzó mélységei lehetnek Szergej Jeszenyin költészetének.

1955-ben, a költő halálának harmincadik, születésének hatvanadik évfordulóján végre megjelent magyarul a régóta nélkülözött Jeszenyin antológia. (Jeszenyin: *Versek*. Új Magyar Kiadó. 1955.) Ezt követte két év múlva a Világirodalom Gyöngyszemei sorozatban kiadott, mennyiségben kisebb, de igen esszenciális válogatás Rab Zsuzsa fordításá-

ban. (*Jeszenyin válogatott versei*. Móra Ferenc Kiadó. 1957).

Az így megközelíthetővé vált versek, a kötetek elő és utószava, a folyóiratokban megjelent kritikák végülis lehetővé tettek bizonyos tisztázódást Jeszenyin költészetének és embersége körül. Ez a tisztázó folyamat lényegében a Szovjetunióban indult el, s ott is csaknem ennyire későn. Hosszú ideig túlzott szigorral kezelték a forradalom utáni új életbe harmonikusan beilleszkedni nem tudó költő örökségét. Csupán az utóbbi idők, hibákat kiigazító szelleme hozta meg a szükséges újraértékelést, minek folytán Jeszenyin munkássága megkapta méltó helyét az orosz-,szovjet irodalom történetében. Az újonnan feltárt adatok, tények tanulmányozása, az életkörülmények pontosabb ismerete és a lefordított művek szinte illusztratív bizonyítéka révén a magyar olvasók is közelebb kerülhetnek az igazi Jeszenyinhez. Hiányos értesülések, sokszor egyoldalú, vagy éppen hamis elképzelések helyett most már

határozott képet alkothatunk erről a sokat vitatott, igen tehetséges költőről.

Tudjuk róla, hogy a rjazanyi kormányzó-ságban, Oroszország egyik jellegzetes vidékén született. A tavak, erdők, rétek színes természeti világa, a hat eszrendő, melyet nagyszülei házában töltött kitörölhetetlen nyomot hagyott benne. Nagyanyja meséi, nagyapja dalai, a házukban talált, első olvasmányként forgatott biblia nagymértékben magyarázzák mért lett Jeszenyin a falusi Oroszország költőjévé. E külső indítékok mellett azonban kellett legyen a gyermek Jeszenyinben valami belső hajlam, valami sajátos adottság, hogy a természet és a falusi élet különben mindennapos jelenségei oly mélyen érinthették. Önéletrajzában meghatódva emlékszik vissza az estékre, amikor szeretett nagyapjával együtt lejárta a folyóra lovakat itatni. Csendes időben éppen az Óka színén állt a hold. Ahogy a lovak szürsölték a vizet, úgy tetszett neki, már-már a holdat is megisszák. Minden parasztiúnak lehetnek hasonló élményei kicsiny-korában, de kevesekben válik annyira jelentéknnyé egy-egy ilyen momentum, hogy húsz év múlva is emlékezzék rá. Ezek a tudatosodott, fontosság vált pillanatok árulják el Jeszenyin költői érzékenységének erendő voltát, látásmódjának szépséggel bűvölt természetét. Ezért van az hogy környezetéből elsősorban a finom hangulatok, színes képek, meleg érzéssel megrajzolható idilljeit veszi észre. Ezzel magyarázható, hogy bár élete harminc esztendejében sokféle hatás érte, a gyermekkor poétikusnak vélt világától, varázslatos emlékeitől nem tudott elszakadni. Olthatatlanul sóvárgott utána akkor is, amikor értelmével belátta annak szükségszerű elmúlását.

Falusi mondókák hatására kezdett verseket írni kilenc éves korában. Az iskolában az ógyházi szláv nyelvet szerette leginkább, a költők közül az orosz természet, az orosz falu népdal-hangú énekését: Kolcovot. Ezek után könnyen ítéletet mondhatnánk Jeszenyin rőghöz tapadt izléséről, paraszti korlátoltságáról. Ez a vélekedés épp oly hamis volna, mint az a szándék, mely minden áron a tanulatlan falusi östehetség zseniálitását szeretné csodálni Jeszenyin verseiben. A talán meglepő igazság az, hogy a költő 1913—14-ben, másfél évig egyetemre is járt, és csak anyagi okok miatt szakította meg tanulmányait. Vastag jegyzetfüzete bizonyítja, hogy az ismeretek meglehetősen széles körével foglalkozott. (Filozófiát, gazdaságtant, történetet, irodalmat hallgatott.) Ekkortájt élenként érdekeltek a társadalmi kérdések. A rendelkezésére álló gazdag könyvtárból rengeteget olvasott. Különösen Gogol, Puskin és Nyekraszov művei vonzották.

Moszkvai tartózkodása, — az egyetemi évek — során kezdte el önálló irodalmi mun-

kásságát. Kapcsolatban volt irodalmi és társadalmi jellegű szervezkedésekkel. Korrek-torként dolgozott egy nyomdában, majd egy rövid életű lap: a *Nép barátja* munkatársaként. Ezek az adatok ismét élénk cáfolatai a Jeszenyinnel kapcsolatos egyéb hiedelmeknek, miszerint erendő hajlama volt a naplopó életmódra és hogy a város öt első találkozásától fogva tragikus meghasonlásra készítette. Kétségtelen, hogy nehezen illeszkedett be a számára olyannyira idegen környezetbe, de eleinte mindent megpróbált ennek sikeréért. Belső megrendülése, erkölcsi válsága csak később Péterváron következett be, ahova húsz éves korában, — egy rosszul sikerült házasság után — azzal a szándékkal utazott, hogy ott verseit folyóiratokban, kötetben megjelentethesse. A pétervári irodalmi közvélemény rendkívüli, szinte veszedelmes lelkesedéssel fogadta. A csizmás, oroszinges fiatalember nem tudta, hogy viselkedjek ebben a szokatlan helyzetben, hogyan őrizze meg a költészetről és az életéről való naívan becsületes felfogását. Pétervárra kerülésének erről a kritikus korszakáról szemléletes képet rajzol, a vele ugyancsak kapcsolatba került, őt őszintén támogató Gorkij, egyik R. Rollandhoz írott levelében. Soraiiban drámaként, a lírikus és romantikus falusi legény az erdő, mező, az állatok és növények, a falusi ég szerelmesének drámájaként emlegeti Jeszenyin sorsát. „Azért jött a városba, hogy a kezdetleges élet iránti rajongó szeretetéről beszéljen, ennek az életnek egyszerű szépségeiről szójlon. Ismertem Jeszenyint, amikor ismerkedni kezdett a várossal. Alacsony volt, arányos termetű, szőkefürtű, kékszemű és takaros. A város olyan elragadtatással fogadta akár az inyenc januárban a földiepret. Ánokol és mértéktelenül dicsérték verseit, ahogyan csak a kétszínűek és irigyek tudnak dicsérni. Csakhamar megérezte, hogy a város el fogja pusztítani és erről gyönyörű verseket írt”.

Fokozódó városellenességét, anarchikus nyugtalanságát az 1917-es események sem tudták megszüntetni. „A forradalom éveiben teljességgel október mellett voltam, — írja önéletrajzában, — de mindent a magam módján igadtam: paraszti lélekkel.” Az 1917-ből való *Eltvárs* c. versében, ha nem is olyan hatásosan, mint Majakovszkij, vagy Blok, egyértelműen hitet tesz az ígérkező új társadalmi rend mellett. A későbbiek során a polgárháború eseményeire a legőszintébb hazafisággal reagál. *Dalok a nagy hadjáratról* c. szaggatott költeménysorozatában a Kolcov használta népi vers helyenkint szinte robban a feszültségtől s művésziileg Jeszenyinhez méltóan gazdag árnyalatokban, költői közvetlenségben. Régi és új elemek nem mindig keverednek ilyen

szerencsésen a forradalom utáni versekben. A felgyorsult ritmusokban, fellazult formákban sokszor érzünk valami esetlegességet, bizonytalanságot, de a szándék őszinteségében, a költő forradalmi renddel való rokonszenvében nincs okunk kételkedni. A paraszti gondolkodású Jeszenyin régi kétségeit azonban nem oldja meg, inkább elmélyíti a forradalmat követő változás. Most már nemcsak a városban érzi idegennek magát, de egyre inkább félszegül mozog az átalakuló faluban is. Tele van aggodalommal, hogy a gyermekkori poétikus világ, mely szinte álomkép gyanánt élt benne mindvégig, — halálra van ítélve. Félt a szelid mezőkre robogó vasvendégtől, a géptől, mely átfarmálva a régi falu képét, időszerűtlenné teszi az ő onnét táplálkozó költészetét. „Álmatlanul kinlódóm az ágyon, mintha látnám ellenségemet, új ifjúság jön új sereggel látom, feltöri sok drága földemet” — írja egyik versében. Jeszenyin becületességére jellemző, hogy szépítes nélkül, nyíltan megvállja ezeket a kétségeit. Könnyörtelenül ítéletet is mond saját maradisága felett a falu utolsó költőjének, idejét-múlt jelenségnek tartván magát. Talán éppen a régi utáni nosztalgikus vágyakozás, és a törvényszerű új hősieis elismerése teszi olyan megkapóvá a költő utolsó éveiben írt, vívódó, nemet és igent egyszerre kimondó verseit. (*Szovjetország*). Vannak írásai, például a *Hideg holdfény* kezdetű költemény, mikben a tépelődés jogát is tagadva tesz hitvallást, hazája, a réti Oroszország boldogabbnak remélt jövője mellett. „Nem tudom mire végzem... Megeshet /nem értem az új élet szavát-/ szeretném látni mégis erősnek/ /ezt a bús szegény orosz hazát./ /Hallgatom, hogy csahól közelmessze/ a motor, amíg bög, zeng az ég./ Fognáim fületem a két kezembe./ha megint a kordék kezdenék!"/ Bámulatos heroizmus van egy-egy ilyen megnyilatkozás mögött, hiszen a költőnek itt a felismert igazságért saját, multba húzó vágyódásaival, kinjával kell megküzdenie. Élete utolsó évében írt, talán legjelentékenyebb költeményét, az *Anna Sznyeginát* is azért érezzük különösen vonzónak, mert a földesúrnő iránt fellobbant szerelme, régi falusi emlékei búvköréből képes átlépni a forrongó, jogaikat követelő muzsikok világába, s épp oly meggyőző szeretettel beszél azok felszabadult örömről, amilyen megindult hangon saját bánatáról. Így válik a költemény a két forradalom közti orosz falu művészileg hiteles, eleven rajzává.

Lehetne beszélni arról, mennyit ártott Jeszenyinnek, mennyiben sietette sorsa szomorú beteljesülését a forradalom utáni, irányzatokban tobzódó irodalmi élet. A különféle csoportok közül ő a meglehetősen dekadens, a képalkotás öncéluságát hirdető imaginistákhoz csatlakozott. Ezekben az

években (1919—20) alig írt, de végleges megtorpanást a költészetben, vagy a kor valóságából való teljes kiszakadást ez éppúgy nem okozott nála, mint a következő két esztendő, amit javarészt külföldön töltött. Bejárta Németországot, Francia és Olaszországot, az Egyesült Államokat, utjairól azonban semmi írásos emlék nem tanúskodik. A rjazanyi parasztok fia nem találhatott magának új hazát, olthatatlan honvágy húzta vissza az egyetlen éltető környezet: szülőföldje közelébe. Szülőföldjén viszont a közben eltelt évek után, végkép nem találhatja többé a gyermekkor idealizált világát, a patriarchális falu szelid nyugalmát. Jeszenyin tragédiáját ez pecsételte meg. Utolsó két évében ugyan feltűnően termékenyebb válik. *Perzsa motívumok* c. sorozatában mintha az elpusztult idillt akarná föltámasztani képzelete. Szerelmi lírájának legszebb, legfinomabb darabjai ezek, tele színnel, izzal, egészséges kedéllyel. Falujába írt költői levelei, már említett, vívódó versei az új élethez való közeledéséről tanuskodnak. „Kiábrándultam a régi, koldus *Oroszországból!*” — jelenti ki egyhelyütt. Esze azonban nem tud urrá lenni elárvult érzéseinek, csalódását feledni nem tudó ösztöneinek, melyek egyre inkább rezignációban céltalan fenegyerekeskedésbe, züllésbe ragadják.

Utolsó verseiben már csak a búcsúzás variálja a sorsukat tovább hordozni nem tudók reménytelenségével. 1925-ben, harminc éves korában vet véget életének.

Lehetnek, akik merőben dekadens tradícióként értelmezik Jeszenyin öngyilkosságát s elitlike gyengesége miatt. Ez azonban költészetét vitathatatlan értékén nem változtat. Az orosz földnek, a természeti lét szépségének kevés hozzá fogható éneke volt. Ábrázolása tele van érzéssel, erővel, tele az élet szeretetével. Ha zavaró is olykor kétleikűsége, hogy egyszerre mutatja meg a virágzást és pusztulást, — rokonszenves egyéniségének megejtő nyíltsága, tehetségének tiszta sugárzása feledhetetlenül hat arra, aki műveivel ismerkedik.

II

Jeszenyin verseinek magyarra fordítása első látásra könnyűnek látszik. Költészetünknek eléggé általános tulajdonsága, — talán kissé betegesége is, — a leíró jelleg. Az orosz költő, gondolatokban nem különösen gazdag, de szemlélődésben annál sokszínűbb, mindenkor átlelkesített, érzékletessé vált táj-lírájának megvannak a magyar rokonai Arany Jánostól Juhász Gyulán át Takáts Gyuláig. A Jeszenyin-versekben mutatkozó tárgyi világ se sokban különbözik attól, amit a magunk házatája körül

ismerünk. A sűrűn előforduló nyírfákon, trojkák csengetyűjén, harmonikaszón kívül a népi világnak szinte ugyanazokat a részleteit látjuk, mikkel a magyar költészetben is találkozunk: a határtalan pusztát, a ködös, szittyós tavakat, fehér házakat, szunnyadozó pajtát, jászol előtt elbólintó teheneket, holdfényben ázó zsupptetőket, huhogó baglyokat, a kapországú kiskertet, árokszéli galagonyát, vagy éppen az árvalányhajas sziket.

A Jeszenyin fordítás nehézsége ott kezdődik, hogy ezek a téma révén sokszor ismerős hangulatú versek mégiscsak jellegzetesen oroszul szólnak. Igaz, hogy néha egy-egy orosz népdal egyszerűségével, de az orosz népdal hangzása is erősen különbözik a hangsúlyos ritmusú, tagolva lejtő magyarétól. A lágyabb orosz nyelv sokkal jobban bírja a ritmikai kötöttséget, aprózást, minnek folytán az orosz népköltészetben nem ritka a következetesen használt anapesztus, vagy daktilus. Ugyanez a magyarban szinte elképzelhetetlen. Jeszenyin fordítójának tehát számolnia kell bizonyos formai problémákkal. A friss, szinte táncos ritmusu dalokat göcsörtös, döcögő nyelven nem lehet méltóképpen tolmácsolni. A sima hangzás, a megfelelő lejtésű szavak keresgélése viszont nem adhat módot bonyolultságra, nyakatekertiségre, mert a versek szelleme ezt sem engedi meg.

A kötelező egyszerűség, tisztaság közvetítésének van még másik akadályja is: Jeszenyin képalkotás-módja, költészetének e legfontosabb, legegységibb sajátága. Hasonlatai, metaforái néha szokatlan merész fordulatokként illeszkednek a versbe. Például így:

Már alkony fröccsent olvadt aranylávát
szürke mezőkre, pőre jegenyére,
mely árokparton megveti a lábát,
mint nyurga borjú kapujához érve.

(Szovjetországról —
Rab Zsuzsa fordítása)

vagy másutt:

Csönd lepi borókás partok meredélyét.
Az ősz, a pej kanca, fésűli sörényét.

Folyamszegély hús leple felett
patkói kék csengése lebeg.

Remete szél óvakodva, lassan
avart tapos útkanyarulatban.

(Ősz — Weöres Sándor fordítása)

De a kissé meghökkentő képek az eredetiben mindig természetesekek, nyelvileg könnye-

nyedek e tulajdonságukat az átültetésben is meg kell őrizni.

Végül ugyancsak nehezen visszaadható vonása Jeszenyin lírájának a természetbe feledkező érzelmesség. Ez a már-már pantheisztikus szemlélet, a többnyire bánatos, de sohase szentimentális hanghordozás, tulajdonképpen nem hasonlít a mi Juhász Gyulánk néhez melankóliájára, helyenként inkább Verlaine áhitatos lebegésű elrövidüléseire emlékeztet.

Némi sematizálással azt mondhatnánk tehát: Jeszenyint lehetőleg olyan fordító fordítsa, akinek van természet-élménye, aki eléggé ismeri a falu atmoszféráját, aki meg tud birkózni nehezebb formákkal és képes a bonyolult szövevű képeket, a csorduló érzéseket egyszerűen, áttetsző tisztsággal közvetíteni.

Az 1955-ben megjelent magyar Jeszenyinválogatás a költő összes verseinek mintegy kétharmadát (136 verset) tartalmazza. A fordítói munka nagyobb részét: Weöres Sándor, Rab Zsuzsa, Jánosy István, Urbán Eszter, Keszthelyi Zoltán, kisebb részét: Jobbágy Károly, Dybas Tihamér, Gáspár Endre és Illyés Gyula végezte. Rajtuk kívül Madarász Emil, Kemény Ferenc, Képes Géza és Nagy László szerepel még egy-két verssel.

Már a névsorból is kitűnik, hogy a fordítók összeválogatásában inkább az ötletszerűség, mint a körültekintő egyeztetés döntött. A kötet alaposabb vizsgálata, a versek eredetivel való összevetése bizonyítja, hogy a fordítók fele egyáltalán nem, vagy csak kis részben felel meg a követelményeknek, melyek Jeszenyin tolmácsolásánál szükségesek.

Keszthelyi Zoltán fordításai például teljesen sikertelenek az eredeti versek szellemét és hangzását illetően. Nem ügyel a szabatos formai megoldásokra, sorai tele vannak ritmushibával. A *Hőföreg vadul vágat* c. versben például eleve rosszul, önkényesen kezeli az eredetiben levő hatszótagos, sorokat:

Разгулялась вьюга
Наклонились ели
До земли. С испуга
Ставни заскрипели

Nála ugyanis nyolc-szótagosra nőnek a strofák:

Hőföreg vadul vágat,
fenyők hajlanak a földig.
A zsalukra vad szél támad,
nyikorgatja, rázza-gyötri.

Erre a hűtlenségre a tiszta rím könnyebb megtalálása sem lehet mentség, hiszen a „földig — gyötri” megoldás még népi asszo-

náncnak sem fogadható el. Jeszenyinnél ilyen sehol sem találunk. A formai elégtelenségek természetesen összefüggnek Keszthelyi fordításainak egyéb művészi, tartalmi fogyatékoságával. A „*Perec-sor lóg a sövényen*” kezdetű vers, melyben a vásári forgatag tarkaságát, elevenségét kéne visszaadnia, nála erőtlen, furcsán összerakott, nehézkes képsorozat csupán. A „*Nem szeretsz te, nem sajnálsz te engem*”-ben viszont a bántó csináltság, erőltettség zavar. Az „*És valakivel összebújva andalogsz majd műszerelmesen*” semmiképpen sem felel meg az eredetiben levő kifejezésnek: и когда с другим по переулку ты пройдешь *Болтая про любовь* (szerelemről fecsegyve), mint ahogy ilyen műzü elvontságok sincsenek az eredeti versben: „*És nem török meg bensőm csendje — semmi sem ver zajt a lelkemen.*”

Nem sok jót lehet inondani *Jobbágy Károly* fordításairól sem. Olykor, ha nem is pontos hűséggel, de jeszenyini szellemben kitűnően fogalmaz meg egy-egy látomást

Ó Orosz föld! Kedvesem te!
Kunyhók... mint a vert arany.
Határaid végtelenje
kéken szememre zuhan.

Egyébként nála is iépten-nyomon ügyetlen, felszínes, költőietlen megoldásokra bukkanunk: „*Tüske szurta, gyógyfüvek bujtak az ösvénybe*” (*Mamácska, az erdőn át*). „*Holdak, faórák törzse roppan, ők hörgik végső percemet.*” : (A falvak utolsó költője) Ezeknél is szembeötlőbb hibája a helyenkénti bonyolultság: az eredeti mondanivaló széttörése, komplikált összerakása:

Ó rétek, rétek, rétek!
Bánat Kolomeán.
A szívben a mult még; de
a szívben, benn: Hazám.

Verszták csíz-füttye hallik
a lópaták alól. ....

E sorok valósággal szemléltetik, hogyan nem szabad megközelelni Jeszenyin tömörségét, egyszerűségét, jőhangzását.

*Dybas Tihamér*nek van érzéke egy-egy versszak hangulatának megragadásához. Milyen szép, finom a *Honni hajlék* c. búcsú-zóvers záró-szakasza:

Honni hajlék! megjövök.
Hol volt, hol nem volt egy ember...
Éjenkint a tő fölött
Harmatkönnyet ejt a kender.

Sajnos azonban *Dybas* sem fordít megbízhatóan. Stílusa gyakran költőietlenné, prózaián darabossá szürkül (*A kutyakölyök*). Az iskolás formahűség nem kárpótol értelmezéseinek gyakori művészetlenségéért. Itt-ott édeskés, túlszép jelzőkkel rontja el az eredeti kifejezés hitelét: (szomorka könny, csacska csengő)

Ez utóbbi hibába időnkint a *Dybas*nál egyenletesebb nívón fordító *Urbán Eszter* is beleesik. Olykor csak a rim kedvéért:

Te vihar, te vihar, te seperd be
hóval mult életemet.
Legyek újra derűs *siederke*
virág, mit bont kikelet

máskor azért, mert a szó szerinti hűségre törekedve bonyolult finomkodásra kényszerül:

„*Pajkos visszhang szájuk szélére szökve*
elcsalja vágukat ismeretlen mezőkre.”

(A ménes)

A jeszenyini közvetlenség szenved kárt a *Lassan este lett* c. vers zárószakaszában is, ahol a fordító szinte elvont gondolatisággá változtatja a kedvesét idéző költő szavait:

Tűnt időnk visszhangja orinokon
leng, s megszabja vére lüktetését,

Az eredetiben

nincs szó ilyesmiről:

Но живет по звуку прежних лет
Что, как эхо, бродит за горами.

(De él a mult idők hangjaként,
mint visszhang bolyong a hegyek mögött!)

Ezeket a gyengeségeket és a tulságosan gyakori áthajlásokat (enjambement-kat) nem tekintve akadnak *Urbán Eszter*nek hangban jól eltalált tolmácsolásai. Ilyenek az „*Anyám levele*” és „*Válasz*”-a, vagy a „*Szél suhog*”, melynek kezdő képét az eredeti sorok szerencsés átformálásával így adja vissza:

Szél suhog, zeng az ezüstszínű orkán
selymesen zizzen a hó kavargva.

*Jánosy István*nak van ereje ahhoz, hogy kötött ritmusú rövid sorokkal megküzdjön, s van elegendő készsége, költői fantáziája hogy az orosz költő eredeti színeit, finom tónusait érzékeltesse. („*Cséplés*”, „*Elcsitult a mult sebe*”, „*Sáfránysárga tájak esti*

jénye”, „Khorázzán kertjén”). Kár hogy egy-egy disszonáns sor, egyetlen fordulat olykor az ő fordításaiban is akad.

Jánosy legjobb képességét nem is annyira a rövid versekben, mint az *Anna Sznyegina* c. poémában szemléltethetjük. Ennek a lírai és drámai részekben bővelkedő, anapsztikus ritmusú költeménynek hű visszaadása nem könnyű feladat. Ismerni kell hozzá a verses elbeszélések közvetlen puskinsi hangját. (Jeszzenyin végülis Puskit szerette legjobban elődei közül.) Át kell élni továbbá a zaklatott, hangulatait sűrűn váltogató lelkiállapotot, melyet a költő a külső, belső történéssel ábrázol. Jánosynak a lírai pillanatok megfogása szinte mindig sikerül. A kivánt drámai szaggatottsággal, eleven képekkel, kellő érzelmi hőfokon és tömörséggel szólal meg nála az egyik előhang-szerű részlet, mely különben a költemény egész mondanivalóját magába foglalja.

Csend lett.

Ahogy illik, nyeljük,
mig tart szamovárnyi teánk.
Megyek fel a hējúrra. Elnyütt
ómódi, iromba subám.
A bozótos kertbe keringek.
Arcomhoz orgona ér.
De jó gyulladt szemcimnek,
hogy nézem a kerti sövényt!
A régi tizenhat esztendő
kamasznak a kertkapuban:
„Nem” — sugta egy hőszinű kendő^S
lányka szelíd-finoman.
Szép monda... de messzire eltűnt...
E képet úgy őrzi szívem...
Mi mindenkit e szerettünk,
mások minket nemigen.

A felfordult falusi állapotok többnyire ugyancsak hiteles mozgalmassággal tárulnak elénk Jánosy ábrázolásában. Amivel legtöbbet vesződik, legtöbbször kudarcot vall: a tulajdonképpeni párbeszéd részek. (A nép és Jeszenyin, Jeszenyin és Anna közt.) Ám ezek közt is akadnak példás drámai leleménnyel megoldott részek. Ime Anna és Szergej egyik dialógusa a 3-ik részből:

„Szergej,
a szégyen mardos.
Ugy fáj,
Maga csúnya betyár,
hogy országszerte bolondos
berugásainak híre jár!
No mondja,
mi van Magával?”
„Tudom én?”
„Ki tudja?”
„Talán
az ősz ködös évszakában
hozott a világra anyám.

„Tréfál.”

„Maga tréfál Annám.”

„Szeret valakit?”

„Ugyan, én?”

„Magát teszi tönkre...”

Jánosy találékonyágát dicséri a fordítás sokszinű, hajlékony nyelvezete. Bátran, — helyenként tulságosan bátran — alkalmaz új szavakat, kifejezéseket. Alakjait mindig életre tudja kelteni, de különösképpen remekel a természeti atmoszféra megteremtésében:

Mint májusi álmatag éjszaka
oly hirtelen elfut a nyár.
Vörösen, ridegen kel a reggel,
Hull acra borúlva a köd.
A tarlott tölgyfaberekben
cinkék csevegése csönög.

Mindezek az erények sem feledtetik Jánosy verselésének gyakori zökkenőit. A több mint húsz oldalas költemény szinte minden oldalán akad valami hanyagul megoldott részlet. E hibák részint onnét erednek, hogy a fordító a spontánul variált anapsztust nem kezel mindig folyamatos könnyedséggel, másrészt valószínűleg a poéma szaggatott előadásmódjából következően: bizonyos sorokat, főként a szakaszok végén, süketen, sután elejt. Negatívumként említendő még, hogy vannak a szövegben izlésficamra valló, Jeszenyin stílusától idegen elemek: („Szép ez a föld meditáltam”, „... gyisten feleim”, „Szalonkahúzásról jöve kanapéra szűnyöni dülök”, „gebéink lépésbe kocogtat”, „Tenyerük de sima. Szovjettag.”) E hibák kijavításával hosszú időre véglegessé válna Jánosy István, az eredeti nivót így is közelítő, jelentőségteljes munkája.

Gáspár Endre kissé szanozos tolmácsolásai (*Perzsa motívumok*) és a többi kevés versű fordító jórészt közepes eredményei után magasan kiemelkedik *Illyés Gyula* három remekbe-készült átültetése. A már idézett *Hideg holdfény* mindenek előtt a lírai hőfok rendkívüli erejét, feszültségét adja vissza. Az eredeti szöveg apróbb változtatásai min azindulat elemi lendületét, keménységét, a mondanivaló csattanóját hangsúlyozzák igen meggyőzően. Jótékonyan belejátszik e fordításba Illyés költészetének e versével rokon, tépelődő, majd szigorúan konzekvens hangja is.

A *Kószálok a völgyben* elsősorban hangulati hűségével ragad meg. A komótos nyugalmu, méltóságos kezdés után a leírás közvetlen elevenséggel kíséri a cselekvéssé váló szemlélődést, amikor is a költő kaszát ragad: „Mit nekem gödör, mit göröngy, mit a zombék!” E sor lendülete, lüktetése is pontosan

megfelel az eredetinek: Нипочем мне яамы, нипочем мне кочки..

► Az *Elmegyünk egy kicsit* kezdetű vers fordítása a legszebb, legbensőségesebb a három közül. A hang halk rezignáltsága mögött valami torokszorongató bánat érződik. A szelíd képeken átható mély megrendültségben Jeszenyin talán legemberibb arcára ismerünk.

A tárgyalt fordítás-antológia jelentékeny részét (számszerint 45 verset) *Weöres Sándor* fordította. Ilyen nagy mértékű szereplését rendkívüli nyelvművészete indokolja, melylyel a legnehezebb formai megoldásokra is képes. Daktilusokkal épp oly bravurosan bánik, (*Kantáta*) mint amilyen folyamatosan kezeli az anapesztust (*Rég ismerős ez az utca*) Igaz, némelyik fordítása inkább csak a jól megoldott feladat hatását kelti, kissé kimérten szól, hiányzik belőle az eredeti frissége: („*Emberszívet mérni*”, „*Ez a bánat*” „*Sura hugomnak*”). Vannak aztán versek, miknek darabosságával, disszonanciáival *Weöres* sem tud mit kezdeni. („*Hazatérés a szülőföldre*”, „*Ballada a Huszonhatról*”) Néhány kudarc mellett azonban rengeteg kitűnő megoldást találunk *Weöres* fordításaiban. Költői érzékenysége, impressziók iránti fogékonysága híven tükrözteti Jeszenyin merész képeit:

Záporban látom a kertet

.....
• Hársak zöld mancsai lengnek...
(*Rég ismerős ez az utca*)

vagy:

Aranyos fürtödként lebben
kunhalmon a lány laboda
(*Ne kínozz*)

S bármilyen választékos finomsággal rakja egymás mellé a szavakat, sohasem válik cizelláltan érzélgőssé:

Miért susog úgy a neved,
mint rőt koraósz hűvös éje.

(*Mint bárki, oly egyszerű vagy*)

A *Dalok a nagy hadjáratról* c. nehezen fordítható sorozatból *Weöres* nyelvi sokoldalúsága, ötletessége a maximálisat képes magyarul visszaadni. Erőteljes villanásokkal ábrázolja a polgárháború drámai helyzeteit:

Kéveként hever
holttest-garmada,
nyihog és topog
a lovak sora.
.....

Meztélláb a nép
fut Moszkva fele,
és nyögéssel és sirással
van a föld tele.
Kérnek adományt,
kolduskenyeret,
dühös keserőség
teng a föld felett.

Játékos könnyedséggel tudja követni: Jeszenyin fehéreket idéző ironikus hangját:

Harsog végig a Donon
az ő énekük:
„Kikötő alatt
gőzhajó halad,
kommunistákkal etetjük
hej, a halakat.”

A fordítás ötletességére vall a következő részlet is:

Fehér lilium,
mákvirág-szirom,
kolcsákolj el messzire
admirálisom.

(Az eredeti szójáték szerint:

a „kolcsákolj el messzire” pontosan megfelel az отколчакивай-пак).

S végül az idilli szépség ritka pillanatai is hűen elevenednek meg a fordításban:

Te galambkék kiskert,
lila orgona!

Ой ты. синяя сирень,
Голубой палисад!

Különösen szépen, odaadó melegséggel friss lendülettel tolmácsolja *Weöres* az 1925-ből való utolsó Jeszenyin verseket. („*Mélyre csüggesztve fejüket*”, „*Haj, a szán*”, „*Kék kód a hóborította lapályon*”, „*Kékgű estben*”) Ezekben a versekben többször láthatjuk, hogyan lehet, hogyan szabad a jeszenyini szemlélet ismeretében új vonásokkal hozzájárulni az eredeti képekhez, annak szellemét, hatását megőrizve. Például: „*Kék kód a hóborította lapályon, / citrom-erekkel a hold szövi át.*” — írja *Weöres*, jöllehet az orosz szöveg csak finom, citromsín holdfényről beszél. Az ilyen „továbbkötés” épp úgy megengedhető, mint a «*Лунные ночи*» helyett használt „*Holdderes éjek*”.

Weöres kivételes fordító-művészetét a Jeszenyin-antológiában csak egyvalaki: *Rab Zsuzsa* múlja felül. Érthető tehát, hogy e válogatásban szereplő huszénhét fordítását, nyolcvan-egynehányra kiegészítve 1957-ben önálló Jeszenyin-kötetként is megjelentette.

Aki az antológia után ezt a kisebb gyűjteményt olvassa el, meglepődve tapasztal-

hatja, hogy belőle zavartalanabb, egysége-
sebb és erőteljesebb élményt kap a költőről.
Aki pedig az eredeti versekkel is összeveti
Rab Zsuzsa munkáját, megbizonyosodhat
róla, hogy a jeszenyini líra ezúttal olyan
fordítóra talált, aki nemcsak megközelíti az
eredeti hangot, de annak egyenértékését ké-
pes adni, méghozzá oly természetességgel,
közvetlenséggel, mintha saját érzéseit, mon-
danivalóját öntené versekbe.

A szerencsés találkozás okai közt legfon-
tosabbnak azt véljük, hogy Rab Zsuzsa fenn-
tartás nélkül, teljesen bele tudja élni magát
Jeszenyin világába. Biztos formakészsége,
féveszthetetlen stílusérzéke és orosz nyelv-
ismerete megóvja a buktatóktól, hamis értel-
mezésektől. A kiváló tolmácsolás további
magyarozatát Rab Zsuzsa költői nyelvének
árnyalatos hajlékonyságában, feszültséget
hordozó erejében látjuk. Férfias kemény-
ségre, ellágyuló puhaságra egyaránt alkal-
mas ez a nyelv, melynek egyébként dicsé-
retes tulajdonsága még, hogy nemcsak az
irodalomból, hanem saját népi, természeti
élmények gazdag tartalékából táplálkozik.
Végül a fordítás értékének, életképességének
okát látom abban is, hogy szellemében, mű-
vészi felfogásában jelenkori költészetünk leg-
jobb színvonalához igazodik. Pontosabban
szólva: az új magyar lírából is felszívja
azokat az eredményeket, amelyek a népi
érvilág, — sokszor éppen Jeszenyinével
érintkező — színeit, dinamikáját tartal-
mazzák. (Gondolok itt elsősorban Nagy
László költészetére, például olyan versek
kapcsán mint a *Leányének*, vagy a *Fojto-
gatnak kegyetlen aszályok*. Kár, hogy a
Jeszenyin-antológia szerkesztői Nagy Lászlót
nem foglalkoztatták kellőképpen.)

Számtalan példát idézhetünk olyan ver-
sekből, miket mások is lefordítottak, —
annak bizonyására: Rab Zsuzsa szemlélete
mennyivel közelebb áll az eredetihez, mennyi-
vel költőibben fejezi ki magát. Az *Este*,
este c. vers egyik legszebb képe így hangzik
Jeszenyinnél: «И берези стоят, как боль-
шие свечи» szó szerinti fordításban: „És
állnak a nyírfák, mint hatalmas gyertyák”.
Keszthelyi Zoltán fordításában a következőket
olvassuk: „Gyertyalángú nyírfákat látok
én mindenütt.” E ritmikailag is rossz meg-
oldás magát a képet teszi megfoghatatlanná
a „gyertyaláng” és a „mindenütt” / emlegeté-
sével. Rab Zsuzsa találékony egyszerűsége
megőrzi a költői vizualitást: „Hallgatnak
a nyírfák, / fehér gyertyaszálak.”

Az *Erdőn által ment anyám* c. verset
Jobbágy Károly így indítja:

Mamácska az erdőn át ment Kupalnyicába
Botorkált a harmaton mezítelen lába.

Rab Zsuzsa tudja, hogy a Kupalnyica itt
nem helység-névként szerepel. A magyaróza-

tot lábjegyzet helyett könnyedén be tudja
iktatni a versbe, s Jobbágy kissé darabos,
objektív leírása helyett ilyen közvetlen me-
legséggel ábrázol:

Erdőn által ment anyám Iván éjszakáján,
csatagos, hideg fűben bottladozott árván.

De nemcsak az első látásra gyenge for-
ditások mellett bizonyul Rab Zsuzsáé jobb-
nak. Dybas Tihamér *Oroszország* c. fordítá-
sát az olvasó önmagában hűnek és nívós-
nak vélheti. Csak az összehasonlításnál derül
ki Dybas hűsége mennyire iskolás igyeke-
zet, nívója mennyire költőietlen. Íme két
szakasz a harmadik részből Dybas, majd
Rab Zsuzsa tolmácsolásában:

Majd felkáróg a varjú, setét sereg.
Hire száll: iszonyú a veszély.
Viharozva kering a vidék felett
s szemfedőt köt a habból a szél.

Mennydörög: az ég boltja beléped.
Rongyfelhőbe merül a vadon.
Csupa megretegő, arany ékszernek
az ég mécssei a magason.

illetve:

Ricsájával a gyászszínű varjúhad
feljlesztí a puszta mezőt.
Vihar indul, nyírfá hajába kap,
s vet a tóra tarajlepedőt,

fut a villám, reccsen az ég-üveg,
kőcfelleg oson feketén...
S már csillagok ontják fényüket,
pici mécssek az ég ereszén.

Rab Zsuzsa megoldásának egyetlen hát-
ránya, hogy a halotti lepel értelmű «саван»
szót nem tudta használni. A sorok töretlen
lendülete, a képek plasztikussága, lírai töl-
tése viszont teljesen az eredeti leírás hang-
ját, erejét idézi.

Bizonyos apróbb változtatásokat, átköl-
téseket gyakran találunk Rab Zsuzsánál, de
ezek sohasem öncélúak, mindig a mondani-
való érzelmi, vagy értelmi kiemelését szol-
gálgják. A *Fönn a menny két hideg táltján* c.
versben például van egy jellegzetes kép.
Oroszul így hangzik:

А из туч глядит как капля,
Одинокая звезда.

Szó szerinti jelentése: „A felhőkől mint eső-
csepp néz egy magányos csillag.” Rab Zsuzsa
érmesebben, de a vers hangulatának meg-
felelően így fogalmaz:

Árva csillag, majd lecseppen,
mint a harmat tündököl.

Lehet, hogy ez a megformálás kissé dús-
szépségű, de mennyivel igazabb mégis, mint

Keszthelyi, hűségében fantáziátlan, lapos regisztrálása :

Mint vízcsepp a felhőrezen,
egy magányos csillag int.

Érzelmi felfokozottság, nyelvi simulékony-ság teszi feledhetetlenné Rab Zsuzsa egyik legsikerültebb fordítását. (*Bokraink közt.*) Jó érzékre vall már az is, hogy az eredetiben levő első két sor indirekt mondat szerkezetét, szörendjét: »Не бродить, не мять в кустах багряных / »Лебеды и не искать следа» kiegyenesíti, ezáltal kap a végül visszatérő kezdőszakasz különösen megkapó, bánatos hangszínt :

Bokraink közt már az ősz barangol,
kóro lett a fényes laboda.
Zizegő, szép zabkéve-hajradrói
nem álmodom többé már soha.

S a továbbiakban is tele van a vers az eredeti hasonlatok hallatlanul finom, gyengéd érzékeltetésével: („Arcod hamván boggyók bíbor vére...”, „Gyűrött sálam őrzi már csak híven/fehér kezéd hárszéz-illatát.”) Örvendetes, hogy ez a költemény, mely oroszul talán a legelterjedtebb, nép körében legismertebb, kívülről tudott alkotása Jeszenyinnek, magyarul ugyancsak könnyed szépségű, szinte magakellettő dallamként szólalt meg.

Másik — talán az egész válogatott kötet legjelentékenyebb, legszebb fordítása a *Kékség*. Elegikus hangja mögött már-már fogható elevenséggel érezzük az éjszakába poroszkáló költő alakját, leírt környezetéből áradó mély, de névtelen szomorúságát. Alig van Jeszenyin-vers melyben a tömény színeknek, finom tónusoknak ilyen uralkodó szerepe volna. Rab Zsuzsa főerénye, hogy mindig pontos vonalakkal, konkrét szemléltetéssel, plasztikusan ábrázolja a poétikus atmoszférát. A képek sokszor merész, szinte a szürrealisták képzeletét közelítő vízióit sikerül frappánsan, végleges biztonsággal megoldania :

„a folyó hűvös, tejfehér vizében
locsogva mossa kék lábát az est.”

„Oroszföld alszik, rajta derűs bánat,
s őszi hegyekre fonja karjait.”

„Ott fenn az ég megnyitja tág karámját,
s kivezet száron egy makrancos felleget”

Ez utóbbi két sorban különösen dicsérendő a láttatás ereje, a helyzethez illő melegen emberi hangulat megteremtése. De nemcsak az ilyen, pusztán érzéki ábrázolásból fogant részletek kitűnnek, az olykor

kívánatos fogalmi összevonásoknak is megvan a kellő költői távlata :

„Az asszony alszik és a szalmaágyat
laposra döngöli az özvegy szerelem.”

A forradalom előtti Jeszenyin versek közül, melyeknek festőisége, természet-zenéje áthatóbb, harmónikusabb a későbbiekénél még egy harmadikat is meg kell említenünk. a *Dűlők álmodnak* kezdetűt. Az érzékeny fordító itt ismét remekelt az eredeti költemény árnyalatainak, ízeinek fölkelésében. Még az olyan bonyolult képszővéssel is meggyőzően bírkózik, mint amilyenre az első szakasz kényszeríti :

„Dűlők álmodnak piros alkonyokról,
bokrok tövén kék kutat ás a kőd.
Kunyhó-anyóka csend-kenyeret morzsol,
tűnődve rágja ajka, a kűszöb.”

De akár valamennyi szakaszt idézhetnénk az ellebbenő hangulatok költői megteremtésének példáiként. Az áttetszően tiszta, légies finomságú sorok után szívfájdítóan szép az utolsó versszak bűvös realizmusa :

„A csend sűrűl, már szunnyadoz a pajta,
deres út himzi a síkos mezőt.
Zizegve sir a vékony árpaszalma
el-elbólintó tehénkéek előtt.”

A jelzők, igék életszerű valóságában benne érezzük nemcsak a télbehajló orosz falut, de egy kicsit azt is, amit Juhász Gyula nyomán József Attila látott meg a téli Alföld hangulatából. A fordító érdeme, hogy az átszüremlő hatásokat ilyen szolid harmóniába, önmagához és a versletéhez egyaránt hű egységbe tudja foglalni.

A művészi igényességén, az érzékek közöttök biztos használatán túl, igen szerencsés adottság Rab Zsuzsa tolmácsolásaiban a feltétlen természetesség, közvetlenség iránti hajlam. Különösen olyan versekben hasznos e készség, ahol nagyobb szerepe van a drámai motívumoknak. A forradalom alatti és utáni természetben akadnak ilyenek, melyekben a párbeszéd részecskéi vagy a zaklatott hanghordozás fellazítják a szokásos, egyenletesen építkező jeszenyini dalformát. Ezek közé tartozik: „Az elvtárs”, és a „Szovjetország”. Az 1955-ös válogatott kötetben mind a két vers Weöres Sándor fordításában olvasható. Rab Zsuzsát talán a bennük mutatkozó prózai esetlegességek, pontatlanságok készítették arra, hogy e bizonyos fokig hálátlan költemények átültetésével újra próbálkozzék. A legkritikusabb részek összehasonlítása az ő kísérletét, annak természetesebb voltát igazolja.

Az *elvtárs* c. vers egyik pontján ezt olvassuk Weöresnél:

Hallom: szólít bennünket,
ő, én hű Jézusom.

Felénk kiált: segítség!
Orosz nép, küzdj, remélj!
Szabadság, egyenlőség
és munka: ez a cél!

Rab Zsuzsánál ugyanez sokkal talpraesettebben hangzik:

Nem hallod, kiseded Jézus;
nekünk, nekünk kiált!

Oda hív, hol a népünk
kemény csatán forog,
hogy győzzön az igazság,
a munka és a jog!

A *Szovjetország* c. vers nivója helyenkint egyforma a két fordítónál, de a vasárnapos parasztok gyülekezését, az élő beszédet, a mozgalmasabb jeleneteket megint Rab Zsuzsa tolmácsolja hitelesebben.

A késői (1924—25-ös) versek közül e kisebb Jeszenyin kötetben a borongós, bánatos-hangú dalok megszólaltatása sikerült kitűnően. Az *Aranylik, őszül*-ben egyszerre érezhetjük a lírikus fojtott szűkszavuságát és a természeti szépség túlaradó gazdagságát. A *Perzsa motívumok* itt szereplő néhány darabjában a színek, illatok szinte részegítően súlyosak. A szavak lejtése, puha-ritmusu zenéje pedig olykor teljesen az eredeti hangzást mintázza: („Karcú keze fehér hattyupár”... oroszul: „Руки белой — пара лебедей” (Ruki miloi pára lebegyej.)

Igen szépen, bensőségesen zengnek az utolsó versek is, különösen a *Micsoda éj* és az *Őrök vándor elmegyek*. (Melyet Dybas Tihamér „Honni hajlék” kezdéssel tolmácsolt a másik kötetben.) Újra és újra bebizonyosodik, hogy Rab Zsuzsának rendkívüli érzéke van a jeszenyini szomorúság, a jellegzetes festői tónusok, finom árnyalatok megfogalmazásához. Magától érthetően vannak kötetében gyengébb darabok is, mint például a kissé halvány *Ősz* (Egyetlen olyan vers, mely Weöres fordításában határozottan sikerültebb.) A részletes vizsgálat fölfedhet a válogatás részleteiben olyan vitás pontokat is, ahol az eredeti elemek átköltése már-már önkényesnek látszik, ezek a hibák azonban elenyészenek a kötet számtalan erényéhez képest. Méltán mondhatjuk, hogy a Rab Zsuzsa tolmácsolta Jeszenyin válogatásra büszke lehet a magyar fordítás-irodalom. Ehhez fogható igényes vállalkozás a legjobbknak is csak ritkán sikerül. A kitűnő fordítónő ezuttal olyan vizsgát tett képességeiről, melyért bizonyára sokáig hála lesz az irodalomtörténet.

A leendő teljesebb Jeszenyin kötetnek elsősorban Rab Zsuzsa munkájára kell támaszkodnia, továbbá Weöres Sándor, Illyés Gyula néhány sikeres fordítására és Jánossy István átdolgozott *Anna Sznyegina* tolmácsolására. E maradandó műveket lehetőleg olyanok gazdagítsák, akikben az említett formai és lelki készség egyaránt megvan, akiknek nem idegen Jeszenyin monotonnak látszó, de érzésben, színben igen gazdag költői világa.

Bízást remélhetjük, hogy a magyarul ily szerencsésen megszólalt orosz lírikus, a jövőben is megkapja majd rokonszívú magyar tolmácsait.

Fodor András

BÓKA LÁSZLÓ: TEGNAPTÓL MAIG

(Válogatott tanulmányok, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1958.)

Bóka László nevével még egyetemi éveim alatt ismerkedtem meg: mohó s tisztelettel nem-tudó fiataságomban kevés hozzá hasonlóan, állandóan harcrakész, lendületes vitakozóval, a célzások és utalások ezeryi törével egyszerre szűrő-vágó villogó stílusú íróval találkoztam a folyóiratok hasábjain; akinek, mint az igazi atlétáknak a versengésben, nem annyira az elérendő eredmény parlagi célja lebegett a szeme előtt, mint inkább a szellem izmainak szabad tornája, a gyürkőzés öröme. E tekintetben a mostani kötet, mely a nagy termékenységű esszéíró, kritikus és publicista első gyűjteménye, in-

kább csalódással szolgál: a polemikus szinte helyet sem kapott benne. „Tegnaptól maig”, írta könyve fedelére, s e cím alatt — talán éppen, mert a fejlődésre veti a hangsúlyt — elsősorban nem a vita kötete született meg, hanem az állításé: azoknak a nagyobb igényű és nagyobb lélekzetű íróknak a gyűjteménye, amelyeken keresztül szerzőjük szellemi fejlődése, kibontakozása a leginkább lemérhető.

Ugyanakkor Bóka saját fejlődéséről sem adhatna hiteles képet — márpedig e kötet az általa megtett útnak hű tükrözője — ha a polemikus nem találna benne helyet;